

A közszereplők bírálhatóságának legújabb gyakorlata a közösségi médiához kapcsolódó újabb felsőbbbíróági gyakorlat tükrében

KOVÁCS KRISZTIÁN*

1. Bevezetés

Sok éve már annak, hogy Tattay Levente a közszereplőkkel foglalkozó alaplóművében leírta, hogy „a közszereplők személyiségi jogvédelme lényegesen gyengébb, mint az átlagembereké, mivel el kell viselniük a nyílt támadásokat, a negatív értékítéleteket, a lesújtó kritikákat, képmásuk nyilvánosságra hozatalát, bizonyos adataik, titkaik közlését”.¹ Évtizedek óta formálódik a közszereplők személyiségvédelmével kapcsolatos joggyakorlat és jogelmélet – maga a védelmi rendszer is jelentősen módosult. A korábbi szabályanyag alapvetően egy olyan korra vonatkozott, amelyben elsődlegesen a nyomtatott sajtó, a rádió és a televízió alakította a közvéleményt, ma viszont a közösségi média felületei korábban elképzelhetetlen tempót és elért embert jelentenek – ömlik az információ azokra, akik nem vonják ki magukat alóla tudatosan.

A hagyományosnak mondott média működési modellje alkalmatlan volt arra, hogy tömegek üzenetét juttassa el a tömegekhez: túlzottan drága és körülményes volt. Ma egyetlen közösségimédia-platformon elhelyezett közlés másodpercek alatt százakhoz vagy akár milliókhoz is eljuthat, de a fogyasztók is jóval több forrásból, gyorsabban tájékozódhatnak.² Ez az ingyenes lehetőség ráadásul mindenki számára nyitva áll, aki regisztrál a platformokra.³ A regisztrációt követően pedig a felhasználó maga döntheti el, hogy kinek enged hozzáférést az általa közzétett tartalmakhoz, és azt is, hogy milyen más oldalakon helyez el közléseket, ahogyan ezt az Alkotmánybíróság is kiemelte.⁴

* Megbízott oktató, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar.

¹ TATTAY Levente: *A közszereplők személyiségi jogai*. Budapest–Pécs, Dialóg Campus, 2007, 19.

² KOVÁCS Krisztián: A tiltott piacbefolyásolás és a véleménynyilvánítás kapcsolata. In KOLTAY András – TÖRÖK Bernát (szerk.): *Sajtószabadság és médiajog a 21. század elején*, 3. Budapest, Wolters Kluwer, 2016, 461–462.

³ A Gazdasági Versenyhivatal által indított VJ/85/2016. számú ügy bíróági felülvizsgálata során a bíróság azt vizsgálta, hogy a felhasználók személyes adatainak a célzott hirdetésekhez történő felhasználása ellenszolgáltatásnak minősül-e, azaz lehetséges-e egy platformot ingyenesséként hirdetni, ahol a felhasználók adatait különböző szolgáltatásokhoz használják. A Kúria Kfv.II.37.243/2021/11. számon meghozott ítéletében kimondta, hogy „személyes adatoknak célzott hirdetésekre való használatra átadása a fogyasztó részéről nem tekinthető olyan ellenszolgáltatásnak, amely a Fttv. 6. § (1) bekezdés c) pontja alá tartozik”, tehát – legalábbis a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról szóló törvény mércéjével nézve – az „ingyenesség” nem túlzó kifejezés.

⁴ 19/2014. (V. 30.) AB határozat [61]: „A blogok és közösségi oldalak viszont közelebb állnak a VI. cikkben védett magánközlésekhez, mert az ezekben foglalt közlésekhez csak a közlő személy által meghatározott (zárt számú) felhasználó jut hozzá (ismerősök), akiknek ő megengedi. (A közszereplők, intézmények Facebook-oldalai ehhez képest kivételek.)”

Mivel a közlések alapvetően nem moderáltak, az emberek könnyen elengedik magukat, és egy parázs vitában gyakran nyilvánulnak meg úgy, ahogy azt akkor tennék, ha térben és időben egy helyen lennének jelen.⁵ Ahogyan azt Csehi Zoltán kiemeli, a hagyományos, papíralapú közléseknél az újságíró-etikai korlátok – nemegyszer normatív módon is – keretek közé szorítják a közléseket,⁶ ugyanezek az elvárások viszont hiányoznak az átlagos közléseknél, ami alól a közszereplőkkel kapcsolatos közlések sem kivételek.

A közszereplőséggel együtt jár a csökkent védelem – ahogyan azt Fézer Tamás találóan jegyzi meg: mára olyan élethelyzetek alakultak ki, amelyekben a károsult, sértett „tulajdonképpen feladja jogai védelmét, és vagy egyáltalán nem, vagy csak nagyon szűk körben, extrém jogsértések esetén fordulhat a polgári jogi felelősség szankciórendszeréhez kompenzációt vagy elégtételt keresni. Az egyik ilyen nyilvánvaló példa a közéleti szereplők személyiségvédelmének gyakorlata.”⁷ Bár egyre inkább kirajzolódik azon személyek köre, akiket közszereplőknek tekinthetünk, kezd áthelyeződni a hangsúly a státuszról a személy cselekedeteire.⁸ Ez nem előzmény nélküli, hiszen már 2003-ban is jelentek meg olyan publikációk, amelyek a közéleti események alakításában való aktív részvételt emelték ki, összhangban az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlatával.⁹ Mások a közéleti szereplés megítélésnek polarizálódására hívták fel a figyelmet: még a státuszon belül is eltérő lehet az egyes személyek védelmi szintje.¹⁰

2. Közszereplő, közéleti szereplő, közszereplés¹¹

A közéleti viták durva, a korábbiaknál nyíltabb hangvétele különösen fontossá tette annak kérdésnek a megválaszolását, hogy a kritika elszenvédőjének milyen mértékben kell elviselnie az őt sértő véleménynyilvánításokat.¹² Koltay András megjegyezte, hogy a védelem szintje ma azt is megengedi, hogy nyilvánosan taplónak nevezzenek egy közszereplőt,¹³ Sárközy Tamás pedig felhívta a figyelmet arra, hogy a közszereplőkre vonatkozó egyetlen tételes jogi definíció a 2003-as ún. ügynöktörvényből (2003. évi III. törvény az elmúlt rendszer titkosszolgálati tevékenység-

⁵ KOVÁCS Krisztián: Az ügyvédi reklám mint speciális vélemény. *In Medias Res*, 2016/2., 222–223.

⁶ CSEHI Zoltán: A büntügyi tudósítások kérdései a sajtószabadság és a személyiségi jog védelme között. In CSEHI Zoltán – KOLTAY András – NAVRATYIL Zoltán (szerk.): *A személyiség és a média a polgári és a büntetőjogban. Az új Polgári törvénykönyvre és az új Büntető törvénykönyvre tekintettel*. Budapest, CompLex, 2014, 57–104.

⁷ FÉZER Tamás: A felelősség új irányai a magyar magánjogban. In SZIKORA Veronika – TÖRÖK Éva (szerk.): *Ünnepi tanulmányok Csécsy György 65. születésnapja tiszteletére*. Debrecen, DE ÁJK, 2017, 168–170.

⁸ Ezzel összhangban áll pl. a Ptk. 2:44. §-ának a 2018. évi LIII. törvénnyel történt módosítása.

⁹ TATTAY Levente: A közszereplők jó hírnevének védelme. *Gazdaság és Jog*, 2003/12., 18–22.

¹⁰ KOLTAY András: A közéleti szereplők hírnévédelme a strasbourgi Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlatában. *Jogtudományi Közöny*, 2008/2., 97–99.

¹¹ A jelen írás szándékosan nem foglalkozik a rendőrök és más közhatalmat gyakorlók képmásának védelmével. Erről lásd pl. PAPP János Tamás: A rendőrök képmáshoz való jogának kérdése. In GÖRÖG Márta – MENYHÁRD Attila – KOLTAY András (szerk.): *A személyiség és védelme. Az Alaptörvény VI. cikkelyének érvényesítése a magyar jogrendszeren belül*. Budapest, ELTE ÁJK, 2017, 119–142.

¹² BAYER Judit: A közélet és a közszereplés fogalmának változásai a webes társadalomban. Vállalati rágalmas vagy fogyasztói kritika? *Médiakutató*, 2005/3., 53–65.

¹³ KOLTAY András: A szólásszabadság húsz éve Magyarországon. *Magyar Jog*, 2010/4., 224–233.

gének feltárásáról és az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára létrehozásáról) származik. Eszerint közszereplő az a személy, aki közhatalmat gyakorol(t) vagy közhatalom gyakorlásával járó tisztségre jelöltek, illetve aki a politikai közvéleményt feladatszerűen alakítja vagy alakította. Ez a hagyományos felfogás a közszereplő fogalmát az állami központi vagy helyi önkormányzati vezetőkre, valamint a politikai közvéleményben hivatásszerűen részt vevőkre, például a politikai pártok vezetőire korlátozza,¹⁴ azonban ma már jogi személy is lehet közszereplő.¹⁵

A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (Ptk.) kommentárja a 2:44. § kapcsán megjegyzi, hogy »[s]em a közszereplő (régi Ptk. szóhasználata), közéleti szereplő (Ptk. által használt fogalom), sem a közszereplés vagy közéleti szereplés fogalmát jogszabály nem definiálja, ezért azt a bírói gyakorlatnak kell kidolgoznia». Meg kell jegyezni, hogy nem tudok egyetérteni a kommentár azon kijelentésével, hogy a rendezvényeken történő passzív részvétel megalapozhatja a közszereplést. Az, hogy valaki szemlélőként, hallgatóságként vagy a vonuló tömeg részeként van jelen egy egyébként közérdeklődésre számot tartó eseményen, nem teszi őt közszereplővé, mivel nem lép fel olyan módon, mint az események aktív alakítója.¹⁶ Meglepő, hogy a személyiségi jogi jogsértést megvalósító személyek milyen gyakran próbálnak azzal védekezni, hogy a bírált személy közszereplő, így fokozott tűrés kötelezettsége van – egy perben megállapították már egy egyszerű polgármesteri hivatali referens közszereplői státuszát is,¹⁷ ugyanakkor egy másikban nem mentek ilyen messzire a társasházi közös képviselők tekintetében.¹⁸

A Ptk. 2:44. §-a a törvény megalkotása óta eltelt tíz évben többször is módosult. Eredeti megszövegezése szerint a „közügyek szabad vitatását biztosító alapjogok gyakorlása a közéleti szereplő személyiségi jogainak védelmét méltányolható közérdekből, szükséges és arányos mértékben, az emberi méltóság sérelme nélkül korlátozhatja”. Az Alkotmánybíróság azonban alig több mint egy héttel a Ptk. hatálybalépése előtt kimondta,¹⁹ hogy alaptörvény-ellenes a szöveg „méltányolható közérdekből” fordulata, és megsemmisítette azt. Az indokolás szerint a kifejezés túlterjed a személyiségvédelem keretein, és leszűkíti az eljáró bíró mérlegelési lehetőségét a jogsértés megállapítása során. Az alapjogi korlátozásoknál egyébként is használt szükségesség és arányosság tesztje, amelyet a jogszabályhely is előír, megfelelő módon szavatolja az alkotmányos védelmet.

Az Országgyűlés ez után alkotta meg a magánélet védelméről szóló 2018. évi LIII. törvényt, amely a Ptk. 2:44. §-át is módosította. Az indokolás szerint az „Alaptörvény hetedik módosításával kiegészített VI. cikkével való összhang megteremtésére tekintettel indokolt a Polgári törvénykönyv módosítása a közéleti szereplők vonatkozásában is a magánélet fokozott védelme érdekében, mind a közügyek szabad vitatását biztosító alapjogok gyakorlása vonatkozásában, mind az ezen kívül eső körben”. A módosítás rögzítette, hogy a közügyek szabad vitatását bizto-

¹⁴ SÁRKÖZY Szabolcs: Gondolatok a közéleti szereplők magánszférája fokozott védelmének szabályozásáról. *Gazdaság és Jog*, 2018/10., 27–29.

¹⁵ TATTAY Levente: Közszereplő jogi személyek személyiségvédelme. *Közjegyzők Közlönye*, 2006/5., 3–14.

¹⁶ Ezzel egyezően foglalt állást BORONKAY Miklós: A képmáshoz és a hangfelvételhez fűződő jog. In CSEHI-KOLTAY-NAVRATYIL (szerk.) i. m. (6. lj.) 11–56.

¹⁷ BDT 2001.368.

¹⁸ Legfelsőbb Bíróság Pfv.IV.20.809/2009. és BH 2009.352.

¹⁹ 7/2014. (III. 7.) AB határozat.

sító alapjogok gyakorlása nem járhat a közszereplők magán- és családi élete, továbbá otthona sérelmével, a közszereplőt pedig a közügyek szabad vitatásának körén kívül eső közlésekkel szemben a nem közéleti szereplővel azonos védelem illeti meg. Ennek fényében értelmezhető a jogszabály preambuluma is, amely kimondja, hogy „közéleti szereplő túrni csak közéleti tevékenységével összefüggésben köteles”, ami egyúttal az Alaptörvény 28. cikke alapján meg is határozza az értelmezés kötelező irányát.

Hangsúlyozom, hogy minden megnyilvánulást önmagában szükséges értelmezni, és nemcsak a botrányok, az újságcímlapon lévő közlések eshetnek a közszereplés kategóriájába, hanem a köznapi élet olyan történései is, amelyekben egy-egy szereplő kiemelkedik a többiek, például egy helyi vagy kisebb közösség tagjai közül. Például a Fővárosi Ítéltábla egy döntésében megállapította, hogy a kutyakiállításon saját kutyával versenyző felperes hozzájárulásának beszerzésére nem volt szükség a fényképfelvétel elkészítéséhez, mivel a nyilvános közszereplés feltételei akkor valósulnak meg, ha a felvétel olyan nyilvános eseményen készül, ahol szokásos a képfelvétel készítése, azaz aki részt vesz az eseményen, annak számolnia kell azzal, hogy felismerhetően megőrzik.²⁰ A körülményekből kitűnik, hogy a felperes közszereplést vállalt, hiszen az adott, szűkebb helyi közösség (az elbtenyésztők, közelebről a német vizslát tenyésztők) életének befolyásolása érdekében fejtette ki tevékenységét, és egy ilyen, szűkebb körben közérdeklődésre számot tartó versenyen vett részt. E tevékenysége az adott szűkebb közösség szempontjából közéletinek minősül, így a rendezvényen a felperesről a hozzájárulása nélkül lehetett képfelvételt készíteni és azt felhasználni.

Az Alkotmánybíróság a 36/1994. (VI. 24.) AB határozatban részletesen vizsgálta a közszereplők bírálhatóságát és a bírálhatóság határait. E döntésében az Alkotmánybíróság kifejtette, hogy a véleményszabadság „különleges védelmet követel akkor, amikor közügyeket és a közhatalom gyakorlását, a közfeladatot ellátó, illetve a közéletben szerepet vállaló személyek tevékenységét érinti”. Érdekes megnézni, hogy hol húzódik az alkotmányos értelmezés határa a bíróságok és az Alkotmánybíróság számára,²¹ ugyanis igen hangsúlyosan jelennek meg az alapjogi szempontok a rendes bíróságok ítélezésében is. Egyetértek azzal, hogy nem lehetséges pusztán a magánjog felől közelíteni ehhez a problémához.²²

2.1. A közéleti szerepvállalás

A közelmúlt nagy port kavart ügyei közül többen is ismert emberek fejezték ki nemtetszésüket egymásról. A Hajdú Péter producer által Puzsér Róbert publicista ellen indított személyiségvédelmi per alapját az alperes azon közlései képezték, hogy a felperes – többek között – „pszichopata”, illetve „médiapszichopata”. A keresetet az eljáró Fővárosi Törvényszék első fokon elutasította, hivatkozva arra, hogy közszereplőként a véleményekkel szemben tágabb tűrési kötelezettsége van. A fellebbezésben előadott érvelésben a felperes megpróbálta szűkíteni a köz-

²⁰ Fővárosi Ítéltábla 17.Pf.20.616/2018/4-II.

²¹ KOVÁCS Krisztián: Lábady Tamás: A magánjog általános tana (Recenzió). *Iustum Aequum Salutare*, 2014/2., 196–197.

²² MOLNÁR Hella: A közéleti szereplők személyiségi jogának védelme. In GÖRÖG–MENYHÁRD–KOLTAY (szerk.) i. m. (11. lj.) 31.

szereplés kereteit, mondván, „az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata szerint a közszereplők közül tágabb tűrési kötelezettsége csak a közügyekben fellépő, közhatalmat gyakorló személyeknek van. Így közszereplőként nincs tágabb tűrési kötelezettsége, mert nem közhatalmat gyakorló személy és nem közszereplő politikus.” Döntésében a Fővárosi Ítéltábla kiemelte,²³ hogy következetes az ítéltábla joggyakorlata abban, hogy az a személy, aki a nyilvánosság előtti szereplés igényével lép fel, és ezzel jelentős hatást gyakorol a társadalomra, a közvélemény formálására, annak az őt ért kritikát szélesebb körben kell elviselnie más személyekhez képest.

A felperes a döntést követően az Alkotmánybírósághoz fordult, azonban a testület nem látott kivetnivalót az első- és a másodfokú ítéletekben.²⁴ Külön kiemelés érdemel az, ahogyan a döntés az „új médianyilvánosság követelményeinek megfelelően próbálta meg újrafogalmazni a közszereplői minőséget”.²⁵ Az alkotmánybírósági határozat kiemeli, hogy a politikai közlések kiemelt védelmet élveznek, ugyanakkor finomít a korábbi gyakorlaton, amikor hozzászói a közéleti kérdések megvitatását is. A véleménynyilvánítás egyébként is kiemelt helyet foglal el az alapjogok között, már ami a korlátozhatóság dinamikáját illeti.²⁶ Schanda Balázs párhuzamos indoklásában odáig megy, hogy bár fontos minősítő körülmény lehet a közhatalom gyakorlása vagy az önkéntesség, sok olyan cselekedet vagy mulasztás eshet a közszereplés védelmi körébe, amelynél a szereplők nem szándékosan vagy önkéntesen vettek részt a közbeszéd alakításában, a hatást tekintve mégis a közvita érintettjévé váltak.²⁷ Távoll áll ez a régi megközelítéstől, amely még abból indult ki, hogy a klasszikus véleményformálók, az előadóművészek és a televíziós személyiségek minősülnek közszereplőnek.²⁸

2.2. Magánjog kontra adatvédelem

A jogrendszer egységessége megköveteli,²⁹ hogy egy-egy szabályt ne csak önmagában, hanem az alkotmányra és a jogszabályi környezet többi elemére is tekintettel értelmezzünk, emellett nyilvánvalóan üdvözlendő, ha a szabályok külön értelmezés nélkül is egyazon cél felé mutatnak. E szempontból régóta ellentét feszül a személyiségi jogi jogvédelem és az adatvédelem között. Az adatvédelmet jelenleg az Európai Unió belül a GDPR-rendelet által adott keretek szabályozzák³⁰ – amennyiben nem kizárólag magáncélú adatkezelésről beszélünk –, azonban ez a rendelet nem tartalmaz a közszereplésre vonatkozó kivételt, ahogyan nem ismeri a tömegfelvétel fogalmát és az ezzel járó csökkent védelmi szintet sem a képmásokkal kapcsolatosan.

²³ Fővárosi Ítéltábla Pf.21.169/2015/4.

²⁴ 3145/2018. (V. 7.) AB határozat.

²⁵ SCHIFFER András: A véleményszabadság alkotmánybírósági esetjoga a megváltozott közjogi környezetben. *Alkotmánybírósági Szemle*, 2018/1., 46–47.

²⁶ TÖRÖK Bernát: A szólásszabadság védelmének dinamikája. *Magyar Jog*, 2017/12., 729.

²⁷ Ezzel egyezően szól a BDT 2017.3776. számú ítéltáblai döntés.

²⁸ MENYHÁRD Attila: A magánélethez való jog elméleti alapjai. *In Medias Res*, 2014/2., 398.

²⁹ ÁDÁM Antal: Az alkotmányi értékek értelmezéséről. *Jura*, 2010/2., 124.

³⁰ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679 rendelete a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről.

Mivel a közszereplés mint a védelem alóli kivétel nem szerepel a GDPR eszköztárában, a közéleti szerepléshez kapcsolódó, személyes adatokat tartalmazó közlésekkel kapcsolatban a végső következtetés a megfelelő adatkezelési jogalap kiválasztását követően vonható le. Az esetek többségében gyakorlatilag egyetlen jogalap jöhet számításba: az, hogy közlés szükséges az adatkezelő vagy egy harmadik fél jogos érdekeinek érvényesítéséhez, és az adatkezelés arányosan korlátozza az érintett személyes adatok védelméhez fűződő jogát. Ez az ún. jogos érdek alapján történő adatkezelés, amelynél az adatkezelőnek érdek mérlegelési teszttel kell eldöntenie, hogy a közléshez fűződő érdek vagy az érintett alapvető jogainak védelme élvez-e elsőbbséget.

A Nemzeti Adatvédelmi- és Információszabadság Hatóság egy ízben részletesen foglalkozott egy közérdeklődésre számot tartó ügy kapcsán az érintett – vezető állású személy – Google-hoz eljuttatott törlési kérelmeivel, azok jogosságával.³¹ A kérelmező a Google-hoz fordult, hogy törölje az általa megjelölt hús linket, amelyek rá mint egy országos botrányban érintett cég korábbi felsővezetőjére mutatnak, de az a kérésnek nem tett eleget. A hatóság megállapítása szerint a kérelmező noha nem minősül közszereplőnek, a korábbi munkahelyén, a munkahelyi kapcsolatain és az akkor betöltött felsővezetői pozícióján keresztül összefüggésbe hozható a közérdeklődésre számot tartó ügygel, vagyis nem a közszereplői státusza, hanem a korábban betöltött pozíciója alapján állapította meg, hogy szorosan kapcsolódik közérdeklődésre számot tartó üggyhöz, így végső soron egyetértett azzal, hogy a Google nem köteles törölni a kérelmezőre mutató linkeket.

A GDPR joggyakorlata még nem tekinthető kiforrottnak, azonban kirajzolódni látszik egy olyan irány – nemcsak a fentebb tárgyalt, hanem több egyéb döntésnél is –, amely azt mutatja, hogy bár a rendelet nem ismeri a közszereplő-kivételt, a jogos érdeken alapuló adatkezelések esetében az érdek mérlegelési teszt elvégzése során hangsúlyosabban veszi figyelembe a közlésre vonatkozó társadalmi igényt, mint az érintett azon jogát, hogy róla személyes adatot ne tegyenek közzé. Ez ellentétes például az Európai Unió Bíróságának a kamerás megfigyelések kapcsán kialakult gyakorlatával, ahol meglehetősen nehéz kellőképpen bizonyítani az adatkezelés jogalapját.

3. Közszereplés szűkebb körben, a közvita korlátai

Gyakran előfordul, hogy a politikai vagy más közösségben történő szerepvállalást a közösségi médiában teszik közzé először. A hozzászólások, biztatások, kedvelések jó indikátorai lehetnek a sikernek, a kritikák pedig még idejében a helyzetből való kihátrálásra indíthatják az érintettet. A közbeszéd alakításának szándéka jelenik meg a Győri Ítéltábla Pf.20.030/2020/6. számú eseti döntésében. A tényállás szerint a felperes egy egyetem művészeti intézetének volt a tanára, ahol intézetvezető kívánt lenni. Ezt a szándékát egy zárt Facebook-csoportban osztotta meg a kollégáival, ahol az intézet jövőjével kapcsolatos elképzeléseiről is tájékoztatást adott. A felperesnek néhány hónappal korábban konfliktusa adódott egy doktori hallgatóval, az ügy alperesével. Az ok az volt, hogy a felperes korábban bérbe kívánta venni az alperes lakását, azonban nem tudtak megállapodni az árról, ezt követően pedig a felperes a következő tartalmú e-mailt küldte az alperesnek: „A sikert nem adják ingyen. Ha szeretnél ledoktorálni, ahhoz áldozatokat kell

³¹ NAIH-3784-8/2021.

hozod, mégpedig olyan áldozatokat, amiket én határozok meg. Ha most épp anyagit, akkor anyagit, máskor pedig másilyent.”

Az alperes a felperes ezen üzenetét az intézetvezetői pozícióért való indulási szándékot bejelentő bejegyzésnél hozzászólásként tette közzé, majd több helyen is megosztotta. A bíróságok azt vizsgálták, hogy a felperes közszereplőnek minősül-e. A Győri Ítéltábla álláspontja szerint a felperes a szűkebb közösségen, a zárt Facebook-csoporton belül közszereplővé vált, mert egy intézmény vezetőjének személye, az ilyen szerepvállalás e körben közügynek minősül. A közügy, közéleti szerepvállalás nem csak országos jelentőségű ügyekben értelmezhető: közügy lehet a helyi közéletet érintő ügy és a szűkebb vagy tágabb szakmai közösséget foglalkoztató kérdés is. A felperesnek a vezetői pozíció vállalásával kapcsolatos döntése nem csak a szűkebb munkahelyi közösséget érintette.

A felperes keresete a jóhírnév és a magántitok megsértése miatt kért szankciókat az alperessel szemben. Az ítéltábla megállapítása szerint a jóhírnév megsértése miatti igényeknél semleges a közszereplés ténye, mivel a közszereplő sem köteles túrni a személyét érintő valótlán tényállításokat. Ezzel kapcsolatosan viszont jogsértést egyik bíróság sem állapított meg, mivel a felperes által írt levelet az alperes változtatás nélkül, egyben közölte. Érdekesebb kérdés merült fel a levéltitok megsértése kapcsán. Az ítéltábla a következő álláspontra helyezkedett:

A felperes az igazgatói tisztség betöltésével kapcsolatos szándékairól nyílt levélben tájékoztatta kollégáit, biztosítva ehhez a kommentálás lehetőségét. Ez egyrészt azt jelentette, hogy a felperes szándékát a munkatársak véleményezhették, másrészt a korábban kifejtettek szerint azt is eredményezte, hogy a felperes közszereplővé vált. A doktoranduszképzéssel, illetőleg a lakásbérlettel kapcsolatos vitában a felperes az I. r. alperes felé magánlevélben olyan kijelentéseket tett, amelyek – amint arra a törvényszék helytállóan rámutatott – a felperes egyetemi oktatói szerepfelfogásáról adtak tanúbizonyságot. Ennek pedig nyilvánvalóan jelentősége van akkor, amikor a munkatársak a leendő vezetőről alkotnak értékítéletet. Az I. r. alperes nem lépte át az intézmény leendő vezetőjével kapcsolatos véleménynyilvánításnak a Ptk. 2:44. §-a szerinti kereteit, amikor a magánlevélnek kifejezetten a felperes egyetemi-oktatói tevékenységével kapcsolatos részleteit ismertette. Az I. r. alperes a saját Facebook-oldalán közleményében utalt arra, hogy a felperes „belülről próbálja szétszedni az *alma mater*[ét]”. Ezzel a magánlevél részleteit nem öncélúan, hanem az AMI igazgatójának személyével kapcsolatos közügyben a leendő vezető személyéről alkotott véleménynyilvánítás részeként tette közzé. A plurális és demokratikus társadalom nyílt működéséhez, a közügyek szabad megvitatásához hozzátartozik és nem valósít meg jogsértést, ha a közszereplőnek magánlevélben írt, de a közéleti szerepvállalásával szorosan összefüggő közléseit – anélkül, hogy annak titokban tartását a közszereplő kifejezetten kérné a címzettől – a közéleti vitában közléstesszik.

Az ítéltábla tehát gyakorlatilag jogellenességet kizáró körülménynek tekintette azt a tényt, hogy a kifogásolt közlés nélkül a közvélemény talán nem szerezhetett volna tudomást arról, hogy a felperes, esetleges kinevezése esetén, milyen módon tervezheti biztosítani a kollégái előmenetelét.³² Az ügy további, de elhanyagolható érdekessége, hogy a felperes a per során végig

³² Érezhető a párhuzam a jogsértően készült hangfelvételek bizonyítási eljárásban történő felhasználhatóságához kapcsolódó bírósági gyakorlattal, pl. Fővárosi Ítéltábla Pf.21.000/2019/4.

tagadta, hogy üzenetének szexuális irányultsága lett volna, bár az alperes azt egyáltalán nem is állította; az ítélet tábla annyival rendezte el a kérdést, hogy megállapította: a felperes a kifogásolt levélben arra célzott, hogy az alperes doktoriskolai tanulmányainak sikeressége az ő kénye-kedvétől függhet, nem pedig egy objektív szempontrendszerrel. A döntés immanensen összemérte a levéltitokhoz és a véleménynyilvánításhoz való jogot. Álláspontom szerint más lett volna a döntés, ha a felperes nem kívánt volna indulni egy pozícióért, amellyel kapcsolatban a kifogásolt levél bizonyíthatta a posztra való – vélt vagy valós – alkalmatlanságát, vagy legalábbis az alkalmasság megkérdőjelezhetőségét.

Részben hasonló ügyben járt el a Kúria, amikor egy zárt, önkormányzati dolgozókat tömörítő szakmai csoportban tett közlést kellett elemeznie.³³ Az alperes a közlést a más munkahelyre történt áthelyezését követően tette ki, amikor elbúcsúzott a csoport tagjaitól:

Hát, gyerekek, barátok és sokszor megmentőim is! Én is tíz év után mondtam azt, hogy elég. A választások után minden a feje tetejére fordult, és úgy éreztem, ha eddig tudtam tisztességesen és becsületesen dolgozni, mint adós és hagyatékos (6 település), akkor nem leszek partner az új polgári és az odahozott jegyző haverjának az aljasságaiban. Szerencsém volt, hogy áthelyezéssel, igaz, mint közalkalmazott, de másik helyen kezdtem a márciust...

A felperes polgármester mind jóhírnév, mind becsület megsértése miatt pert indított. A jóhírnévvel kapcsolatos kereseti kérelmet az első fokon eljáró bíróság elutasította, mivel a jóhírnév védelme a tényállításokra szorítkozik, a sérelmezett közlés viszont egyértelműen értékítéletet, véleményt tükrözött. Ugyanakkor megállapította, hogy a kifogásolt szövegrészlet véleménynyilvánításként személyiségi jogot sért, mert a felperes tevékenységéről az alkalmazott jelzők az adott esetben nem értelmezhetők a felperes közéleti tevékenységének felfokozott, de még megengedett kritikájaként, hanem a közfelfogás szerint is indokolatlanul bántók, különösen a „polgármester aljasságai” megfogalmazás. Ez ugyanis a szövegösszefüggés alapján arra enged következtetni, hogy a felperes magatartása kihatással volt az alperes munkavégzésére, az alperes így kifejtett véleménye önkényes, ezért becsületsértő.

A fellebbezés során eljáró ítélet tábla a döntést megváltoztatta, és a keresetet teljes egészében elutasította, az elutasítást pedig a Kúria helybenhagyta. A Kúria szerint külső, objektív szemlélet alkalmazása mellett helytállóan jutott a másodfokú bíróság arra a következtetésre, hogy az alperes sérelmezett bejegyzése a kifejezőmódjában nem indokolatlanul bántó, sértő vagy megalázó. A kifejtett vélemény nem ellentétes a logika alapvető szabályaival, nem tekinthető önkényesnek, öncélúnak. Kifejezőmódjában nem gyalázkodik, nem indokolatlanul bántó. A közügyekben kifejtett vélemény a kialakult ítélkezési gyakorlat szerint éles megfogalmazású, provokatív tartalmú is lehet. Az „aljasságokra” utalás kétségtelenül élesen negatív tartalmú értékelés, de nem jelent konkrét bűncselekmények elkövetésére való utalást, összességében nem lépi túl a szabad véleménynyilvánításhoz való jognak közzsereplő esetén tágabban értelmezett határait.

³³ Kúria Pfv.20.067/2022/4.

4. A közéleti vita intenzitása

Általános nézet, amit bírói döntések is mutatnak, hogy a bíróságoknak nem feladatuk tudományos kérdésekben állást foglalni. A rák gyömbérral vagy a koronavírus C-vitaminnal való gyógyítása olyan kérdés, amely kívül esik a tárgyalótermek világán. Számptalan divatétrend van, ahogyan rengeteg az azokhoz támogatást nyújtó cég is. Az élelmiszerek és a táplálékkiegészítők előállítói és forgalmazói sokszor tudományos vagy tudományosnak látszó módszerekkel igyekeznek bebizonyítani, hogy az ő termékük jobb, mint a konkurensek termékei, vagy jobbak, másak, mint amit a tudomány kínálni tud. Egy kapcsolódó ügyben az ország egyik legismertebb fitnessedzője és egy orvos vitája a Fővárosi Ítéltáblán végződött.³⁴

A 2019 márciusában megjelent határozat szerint az alperes a Facebook-profilján a felperest és a termékeit durván kritizáló bejegyzést tett közzé, amelyet az internet felkapott: megosztották, idézték, cikkeztek róla, tehát tekintélyes mennyiségű felhasználóhoz jutott el. A bejegyzés stílusa semmiféleképpen sem nevezhető visszafogottnak, többek között az „Igazi rohadék vagy”, az „Egyre több a beteg. Már miattad is. Felelős vagy érte!” vagy a „Lefordítom: megszabadítotál sok embert a cukortól, hogy nagyobb függőségbe taszítsd őket” kijelentések szerepeltek benne. A felperes kérte annak megállapítását, hogy az alperes a kijelentéseivel megsértette emberi méltóságát, becsületét és jóhírnevét. A közszereplői státusszal kapcsolatosan az ítéltábla szerint az alperes helytállóan érvelt azzal, hogy a felperes a termékei népszerűsítésekor rendszeresen lép nyilvánosság elé, ami a fokozott tűrés kötelezettséget a termékekkel kapcsolatos kritikákat illetően is megalapozza.

Érdekesebb volt a helyzet a másodrendű felperesnél (az elsőrendű felperes cége), akinél az ítéltábla nem látta megállapíthatónak azt, hogy közszereplő lenne, viszont álláspontja szerint a kifogásolt közléseket annak fényében kell vizsgálni, hogy azok a közügyek, közéleti kérdések vitatására vonatkoznak-e. Ha igen, akkor a jogi személy másodrendű felperest is fokozott tűrés kötelezettség terheli, mivel a szólás közérdekű vitában kifejtett álláspontot tükröz. A közéleti vita tárgya a jelen helyzetben az egészséges életmód és a cukorfogyasztás, cukorhelyettesítők kapcsolata volt.

Az ítéltábla álláspontja szerint még a „rohadék” jelző sem volt öncélú, mivel nem pusztán megalázásra irányult, hanem annak nyomatékosítására, hogy az illető valami elítélendő dolgot csinál. Önmagában a kedvezőtlen véleménynyilvánítás vagy értéktételek akkor sem alapoz meg személyiségvédelmet, ha túlzó vagy felfokozott érzelmeket tükröz, ugyanis a közéletben részt vevő személyeknek számolniuk kell azzal, hogy ellenfeleik tevékenységüket, szereplésüket kritikával illetik a nyilvánosság előtt.³⁵ Ezzel egyezően foglalt állást a Fővárosi Ítéltábla is:

Nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy alperes ezen véleményének nem tudományos értekezés során, hanem – az I. rendű felpereshez hasonlóan – blogban, illetve közösségi médiában adott hangot, amelynek stíuselemei sokszor nélkülözik az emelkedett, irodalmi megfogalmazást. A közlés apropóját képezheti I. rendű felperes kritikusaival szemben szintén a közösségi médiában megfogalmazott és közzétett, hasonlóan sarkos, ellentmondást nem tűrő, gyakran becsmélő szavakat sem

³⁴ Fővárosi Ítéltábla Pf.20.999/2018/10.

³⁵ Szegedi Ítéltábla Pf.20.601/2014/5.

nélkülöző véleménye (62.P.22.823/2017/9. számú beadvány mellékleteként csatolt DVD). A közlés megjelenésének módját, körülményeit és a vélemény tárgyát, kontextusát, a médium típusát, a kijelentés tartalmát, stílusát, illetve a közlés aktualitását, valamint célját is értékelve az elsőfokú bíróság ezért helytállóan vonta le azt a következtetést, hogy jelen esetben a véleménynyilvánítás szabadsága elsőbbséget élvez az I. rendű felperes becsülethez, az I. és II. rendű felperes jóhírnévhez fűződő személyiségi jogával szemben.

Ezzel kapcsolatban is felmerül, hogy a magyar nyelv sajátosságaiból eredően sokszor az egyes véleménynyilvánítások külső megjelenési formájuk szerint tényállítások is lehetnek vagy lehetnének. Ismert olyan bírósági döntés, amely részletesen foglalkozik azzal, hogy minek minősül, ha valakit kommunistának vagy fasisztának neveznek, és uralkodónak tekinthető az az álláspont is, hogy ilyen esetekben – legalábbis az esetek nagyobb részében – a sértést mondó személy nem gondolja, hogy az általa hivatkozott személy az előbb említett önkényuralmi rendszerek híve, azok gondolatvilágával azonosul, inkább arról van szó, hogy az illetőben felfedezni véli az adott rendszerhez általa társított – vélt vagy valós – olyan tulajdonságokat, amelyekkel mintegy kategorizálni tudja őt mint egyfajta nem jó embert.

Bár a konkrét döntés kapcsán nem igaz, hiszen mind a két oldalon iskolázott, világlátott emberekről van szó, akik képesek pontosan kifejezni magukat, előfordulhat, hogy valaki bármennyire szeretné is, nem tudná választékosabban kifejezni, hogy úgy véli, aki nem ért vele egyet, az „idióta”. Ha a jogalkalmazó ezeket a kisebb, elhanyagolható mértékű sértéseket is szankcionálni rendelné vagy azok elbuknának az alapjogi teszten, akkor az azt jelentené, hogy egy minimumszinthez lenne kötve, hogy ki nyilváníthat véleményt, legyen szó akár közérdeklődésre számot tartó eseményekről, akár másról, ami nyilvánvalóan kerülendő.

Érdekességként megjegyezem – a PK 12. számú véleménnyel összhangban –, hogy a sérelmezett közlemény tartalmazta azt, hogy az első- vagy a másodrendű felperes cukrot csempézt az élelmiszerekbe, ami bizonyítható vagy cáfolható, azonban a teljes közlemény szempontjából a kifogásolt elemek olyan súlytalanok voltak, hogy az ítéletábla azok vonatkozásában sem állapított meg jogsértést. Időnként láthatóan nehéz feladat elé állítja mind a peres feleket, mind a bíróságokat annak megállapítása, hogy egy adott közlés tényállítás-e, így a jóhírnév megsértése körében értékelhető, vagy pedig a véleménynyilvánítás, azaz a becsületvédelem eszközrendszere vehető igénybe,³⁶ ezért a keresetek nagy számban tartalmaznak látszólagos keresethalmazatot, ahol a jogsértés megállapítását és a szankciók alkalmazását mind a két jogalap megjelölésével kérik, ahogyan azt tették például a fentebb hivatkozott Pfv.20.067/2022. számú ügyben.

Végül, de nem utolsósorban, meg kell emlékeznünk a politikai vitákról mint véleménynyilvánításokról, különösen a kampányok során elhangzott kijelentésekről, amelyek – ahogyan azt a következő döntés is mutatja – különös védelmet élveznek, és talán a legenyhébb követelményeket fogalmazzák meg a közléssel szemben. A Kúria a Pfv.20.501/2021./4. számú ítéletében a 2019-es önkormányzati választásokhoz kapcsolódó kampány néhány momentumát bírálta el. A tényállás szerint az alperes két levelet osztott meg egy zárt csoportban, amelyben az önkor-

³⁶ FORRAI Gábor: A tényállítás–vélemény megkülönböztetés dialógusjáték-modelljei. *Iustum Aequum Salutare*, 2017/2., 33–46.; BODOLAI László: Ítékezés a szöveg felett. *Iustum Aequum Salutare*, 2017/2., 139–151.

mányzati választásokhoz kapcsolódó, a jelenlegi vezetést számon kérő állításokat és kérdéseket fogalmaztak meg, többek között a következőt is: „Elég-e a pótkocsi nyárfa a választásokra? Természetesen nem, de, hogy tudjuk, ki mennyit lopott az elmúlt négy évben (is!!).” A választáson újrainduló polgármester keresetében kérte annak megállapítását, hogy az alperes a levelek közléseivel megsértette a jóhírnevét és a becsületét. A keresetet az első fokon, a másodfokon és a felülvizsgálat során eljáró bíróságok is elutasították. Az ítéletek indokolása szerint a választási kampány olyan szituáció, amelyben a lehető legerősebben jönnek számításba a közügyek minél szabadabb vitája mellett szóló érvek, és leginkább ott a helye a politikai programokról és a jelöltek alkalmasságáról vallott vélemények akár túlzó, felfokozott megfogalmazásának.

A jogvita eldöntésekor ugyanis abból kellett kiindulni, hogy a felperes polgármesterként közszereplőnek minősült, és az alperes a sérelmezett tartalmú leveleket az önkormányzati választásokat megelőzően, a felperes részvételével, az újabb polgármester-jelöltsége mellett zajló választási kampány időszakában tette közzé. Ennélfogva a keresetben feltüntetett személyiségi jogokra vonatkozó jogszabályhelyeken kívül a közéleti szereplők személyiségi jogának védelméről rendelkező Ptk. 2:44. §-ának alkalmazása sem volt mellőzhető. Ehhez pedig elengedhetetlen volt az Alaptörvény IX. cikk (1) bekezdésében biztosított véleménynyilvánítás szabadságából fakadó követelmények érvényesülése körében az Alkotmánybíróság által meghatározott alkotmányossági teszt elvégzése. [...] Ennek megfelelően az ilyen ügyekben a bíróságnak először abban a kérdésben kell döntenie, hogy az adott közlés a közügyekben való megszólalást, a közérdekű vitában kifejtett álláspontot tükröz-e, vagyis a közügyek szabad vitatásával áll-e összefüggésben. A bíróságnak a második lépésben azt kell eldöntenie, hogy a közlés tényállításnak, vagy értékítéletnek minősül-e. Ennek során figyelemmel kell lennie arra, hogy a közügyeket érintő értékítéletek szabad folyása biztosított, hiszen a tényállításokkal szemben az értékítéletek közös sajátossága, hogy igazságtartalmuk nem ellenőrizhető és nem igazolható. Az értékítéletekkel szemben a tényállítások mindig olyan konkrétumokat tartalmaznak, amelyek valósága bizonyítás útján igazolható, ellenőrizhető. Végül vizsgálni kell, hogy a közlés nem lépte-e túl a véleménynyilvánítás határát. Ez a határ a mások emberi méltóságából fakadó becsület és jóhírnév védelme. Vagyis a véleményszabadság már nem nyújt védelmet az olyan öncélú, a közügyek vitatásának körén kívül eső, így a magán-, vagy a családi élettel kapcsolatos közlésekkel szemben, amelyek célja a pusztá megalázás, illetve a bántó vagy sértő kifejezések használata, vagy más jogsérelem okozása {3329/2017. (XII. 8.) AB határozat, Indokolás [30]–[32]}.

Az ítélet vitathatatlan érdeme, hogy számításba veszi napjaink – az egyébként nemcsak hazánkra, hanem szinte minden demokratikus berendezkedésű országra jellemző – politikai és véleménynyilvánítási viszonyait, és azoknak megfelelően határozza meg a véleménynyilvánítás kereteit.

5. Összegzés

Napjainkban fokozódik az a tendencia, hogy nem a közéleti szereplő státuszát, hanem az általa képviselt, adott közügy társadalmi fontosságát vizsgálják a véleménynyilvánítás mint alapjog gyakorlása során. Jelenleg még elvétve találunk olyan esetet, amely a Ptk. 2:44. §-ának a 2018. évi LIII. törvénnyel továbbfejlesztett rendelkezéseire vonatkozna, azaz érdemben érintené a közéleti szereplők magánéletét, foglalkozna annak kereteivel. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlata, így különösen a von Hannover kontra Németország ügy tanulságos lehet ebből a szempontból, mert a bíróság véleménye szerint mindenki, még ha az illető a közvélemény előtt ismert is, „jogosan várja el” magánéletének tiszteletben tartását és védelmét.³⁷

³⁷ Von Hannover v. Germany, no. 59320/00, 2004. június 24-i ítélet [51].

FEJEZETEK A MAGYAR MAGÁNJOGTUDOMÁNY TÖRTÉNETÉBŐL

MÁSODIK, BŐVÍTETT KIADÁS

SZERZŐ:

Vékás Lajos

ÁRA:

6000 Ft

A könyv Frank Ignác, Grosschmid Béni, Szászy-Schwarz Gusztáv, Szladits Károly, Nizsalovszky Endre, Világhy Miklós, Eörsi Gyula, Peschka Vilmos, valamint – a második kiadás újonnan beiktatott fejezetében – Mádl Ferenc jogtudósok pályájával és tudományos tevékenységével foglalkozik.

orac.hu → Polgári jog